Книжовни вѣсти и оцѣнки.

Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, издава Българското Книжовно Дружество. Книга XXII и XXIII, нова редица книга четвърта и пета. София, Държавна печатница 1906—1907 г.

И тая двойна книга на сборника съдържа богатъ и разнообразенъ материалъ. Тоя пжть тя е раздѣлена на три дѣла, отдѣлно отпечатани, но съставляющи единъ двоенъ томъ, XXII и XXIII. Въ първия дѣлъ — Историкофилологиченъ — първа по рода си е студията на професоръ Юринича за недавно починалия хърватски патриотъ, владика Иосифъ Щросмайеръ, неговиятъ животъ и дѣла. Г-нъ Юриничъ е посвѣтилъ особенъ дѣлъ въ хубавата си работа и за връзкитѣ, симпатиитѣ и дѣлата на великия славянинъ, що е ималъ и къмъ насъ, българитѣ, прѣди и послѣ освобождението, слѣдъ като е приложилъ по тия връзки и по-важнитѣ писма на Щросмайера отъ обширната му кореспонденция.—Директорътъ на Пловдивската библиотека г. Б. Дяковичъ описва Тракийската гробница при Пловдивъ, акрополътъ на древния градъ и находкитѣ имъ и изказва мнѣние, че намѣренитѣ прѣдмети сж тракийски отъ епохата около Рождество Христово.

Цѣнни сж за нашето неотколѣшно минало подъ турското робство и събранитѣ и прѣведени отъ г. Д. Ихчиева турски държавни документи за кърджалиитѣ, които сж разорявали цѣлата Тракия, Родопитѣ чакъ до Бѣломорскитѣ брѣгове, и които сж създавали голѣми неприятности на централната турска власть, отдавна станала негодна да защищава собственитѣ си владѣния отъ разрушителнитѣ и вжтрѣшни полудиви елементи. — Цѣнни народоучни приноси сж и обичаитѣ, повѣрията и гатанкитѣ у банатскитѣ българи отъ г. Г. Палашевъ, тайнийтъ терзийски езикъ изъ Дебърско отъ г Н. Арнаудова и народнитѣ умотворения (обичаи, пѣсни и гатанки) изъ Трѣвненско, Трънско, Сливенско, Врачанско и др.

Въ втория дѣлъ—Държавни науки—отъ особена важность е обширната студия на г. С. С. Бобчевъ за българската челядна задруга въ сегашно и минало врѣме. Това е единъ наученъ, закрѫгленъ трудъ на неуморния събирачъ и коментаторъ на правнитѣ народни обичаи у насъ. Въ тая си студия г. Бобчевъ изчерпателно е изучилъ и всестранно разгледва задругата въ всички славѣнски страни въ минало и сегашно врѣме и то не само отъ строго правово гледище, но и отъ историческо-битово и социално-икономическо. На края е приложенъ и подробенъ показалецъ на литературата по въпроса не само въ славѣнскитѣ народи, но изобщо и въ всички европейски страни.

У насъ задругата и още се срѣща въ западна България и Македония, а на окончателно почти угасване е тя въ Тракия, въ това число уважаемийтъ авторъ числи и Родопитѣ. За последнитѣ г. Бобчевъ не е правъ, и има основание да мисли така, защото и

верситово отношение тѣзи планини не сѫ изучени, не сѫ извѣстни не само на външния свѣтъ, но и сами ний не ги познаваме. Наистина, въ българскитѣ поселения току-речи задругата е вече голѣма рѣдкость днесъ, па и дѣто се срѣщне случай, то е въ малъкъ, нѣкакъ прѣоформенъ видъ, нагоденъ по новитѣ икономически условия, при това и не дълготраенъ и току-речи изгубилъ своитѣ традиции. У помацитѣ обаче, извѣстни по архаичностьта въ своя животъ, задругата сѫществува въ своята пълна цѣлость. Съзирва се и у тѣхъ изгубването ѝ, ала само въ помашкитѣ села отсамъ границата, въ България, и то въ близкитѣ при българитѣ и градоветѣ села. Задъ границата прочее, въ далечнитѣ и задънени многобройни помашки поселения, задругата вирѣе и се пази и почита високо. Пишущиятъ самъ лично познава нѣколко такива. Вь с. Устово тримата братия Райчо, Вълчо и Бечо Кукудеви сѫ вече 60—70 годишни старци. Тѣ иматъ по нѣколко сина женени и ергени. Живѣятъ сѣмействата имъ въ шесть дома — кѫщи. Имоти, търговия, добитъкъ, всичко имъ е едно, касиерътъ е найстариятъ Райчо. Работата на всѣки мѫжъ е отдѣлена; едни сѫ по търговия изъ Драмско съ бакъръ, други събиратъ и продаватъ кожи, трети съ воловетѣ и конетѣ работятъ нивитѣ и прибиратъ произведенията, четвърти стоятъ на главния имъ дюкянъ въ селото, и върховниятъ глава, който държи и касата, е Райчо Това е единствениятъ въ Устово отъ 500 сѣмейства примѣръ на сговоренъ, задруженъ животъ. Тая фамилия, задруга, състояща повече отъ 30 живи члена, малки и голѣми, се сочи за примѣръ и почита отъ всички.

Въ селото Тозъ-бурунъ помашкото сѣмейство, извѣстно по богатството и влиянието си въ цѣлата кааза, Агушовци сѫ тоже задруга. И тѣ сѫ трима братия съ женени синове, па иматъ и женени внуци. Единиятъ отъ тѣхъ отъ 25 години насамъ е и мюхтия въ Ахѫ-челебийската кааза. Кѫщата имъ е цѣла казарма отъ десетки стаи за живѣене, маази за складове на стоки, обори, плѣвни и пр. Тѣ иматъ голѣми пространства пасбища, работна земя, гори и бичкии. Стопани сѫ и на десетина хиляди овце и 5—6 стотинъ глави рогатъ добитъкъ. Въртятъ и търговия съ вълна, ярина, масло и сирене, аби, дървенъ материялъ и др. Всичко това имъ е общо, никой свое нѣщо отдѣлно нѣма, освѣнъ стаята за спане. Мюхтията е върховниятъ господарь, домакинътъ на задругата, у него е и кисията, и безъ неговото знание нищо не се върши отъ другитѣ. Всѣкиму и у тѣхъ е опрѣдѣлена работата: едни сѫ съ овцетѣ, други съ рогатия добитъкъ, трети надъ работницитѣ по нивитѣ, четвърти по бичкиитѣ, пети абаджийството и изобщо търговията и т. н. На тѣхната трапеза заедно съ работници и овчари, ратаи и слугини сѣдатъ повече отъ 150 души, а самитѣ членове на задругата минаватъ числото 30 души малки и голѣми.

Отсамъ въ Рупчосъ прѣди да се изселятъ помацитѣ отъ с. Орѣхово (1893 г.) се е сочила за примѣръ на сговоренъ, задру-

женъ животъ помашкото сѣмейство на Хаджи Османъ Чолаковъ, който е ималъ женени синове и женени внуци, всички на едно. Всичкитѣ членове отъ това домакинство сж възлизали на 26 души, които сѣдали на една трапеза, и всичкиятъ имъ имотъ е билъ общъ подъ домакинството на старецътъ хаджия.

Такива задружни челяди у помацитѣ могатъ се наброи стотини. За забѣлѣзване е, че у тѣхъ стремежъ за дѣлба, индивидуаленъ животъ нѣма, както е у българитѣ. Напротивъ стремежътъ за е голѣмъ. Една отъ главнитѣ причини да вирѣе и крѣпне задружностьта у помацитѣ е бракътъ. Бащата и майката всѣкога гледатъ синоветѣ си да оженятъ за сестри снахи, които да могатъ да поддържатъ задружностьта и не създаватъ причини за раздори и дѣлба. Правовитѣ отношения, редътъ и работата и въ помашкитѣ задруги сж идентични съ старата славѣнска задруга; традицитѣ сж старинни, и обичаитѣ строго се пазятъ и почитатъ. Когато единъ день се проучи основно социялниятъ и икономическиятъ битъ на Родопскитѣ помаци, тогава ще може само да изтъкне на яве и запазената задруга съ всичкитѣ ѝ обичайно-правни положения у тѣхъ.—Цѣненъ е и приноса на г. Д. Мирчевъ за бита на българитѣ въ Македония.

Третиятъ дѣлъ отъ Сборника е природоученъ. Той изобилва съ нови приноси за флората и фауната на нѣкои български покраини. Най на края г. Е. Спростановъ ни поднася хубавъ приносъ изъ народнитѣ лѣковници, область въ нашата битова култура много богата, но слабо засегвана до сега.

С.

Извѣстія отдѣленія рускаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ. 1907 г. т. XII-го, кн. 2-я. С. Петербургъ.

Не отдавна единъ нашъ съотечественикъ, живущъ не въ България, пишеше, че ний, българитѣ, слабо, почти никакъ не се интересуваме да знаемъ, какъвъ е живота на тия български поселения, що сждбата ги е тласнала далечъ отъ своята родина. Такива упрѣци сж се чували и отъ чужденци хора на народоуката. И тия упрѣци, колкото горчиви и да сж, не сж досущъ неправи. Ние сме апатиченъ народъ, щомъ е реда да опознаемъ сами себе си у дома, а колко повече нѣкакъвъ интересъ будятъ намъ бита и положението на тия българи, що имаме отъ минали врѣмена заселени въ Ромжния, Австрия и Русия. Едни унесени въ вихърътъ на вжтрѣшнитѣ партийни ежби, други прѣдадени към обезпечение на материялнитѣ си вигоди и желания, а трети пъкъ всецѣло погълнати да присаждатъ нови учения, у насъ малцина, твърдѣ малцина сж, които милѣятъ за изучване и опознаване това, що сме ние като народъ, какво ни сж оставили вѣковетѣ. Нашитѣ срѣдни учебни заведения броятъ стотини млади сили, съ висше образование по разнитѣ клонове на науката, но колцина сж отъ тѣхъ, които въ свободното си врѣме да надникнатъ изъ наши-